

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον «Βαριετέ»: Ὁ «Πειρασμός», κωμωδία εἰς 4 πράξεις, τοῦ κ. Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Ἡ κωμωδία εἶναι καί τι τόσον τελικάτο, πού χρειάζεται, γιὰ νὰ μὴ κατακυλήσῃ εἰς τὰ πολυτριμμένα καμώματα χονδροκομένης φάρσας, χέρια πολιτισμένα καὶ λεπτά. Διότι πολὺ πῖδ εὐκόλα γλυστῶ κανεῖς καὶ πέφτει, τὸν δρόμον παίροντας τοῦ γέλιου παρὰ τὸν δρόμον τῶν δακρύων. Τὰ δάκρυα πάντα ἐξευγενίζουσι, καὶ τοῦτο ὑποσυνείδηστα τὸ νοιώθουμε, καὶ γι' αὐτὸ εὐκόλα ἠμποροῦμεν ν' ἀνεχθῶμεν, ἓνα μέτριον δράμα. Ὅσο κι' ἂν εἶναι μέτριον, ὅμως δυνατόν εἶναι νὰ μᾶς συγκινήσῃ: πάντα μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάπηρες προσπάθειες τοῦ συγγραφέως του, σεμνὰ βλέπομε νὰ προβαίη ἐξευγενιστικὸς ὁ πόνος.

Ὅμως εἰς τὴν κωμωδίαν δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο. Διὰ νὰ ὑψωθῶμεν εὐγενικὰ μὲ τὸ γέλιο, εἶναι πάρα πολὺ δύσκολον, καὶ γι' αὐτὸ τὰ ἔργα τῆς Τέχνης, πού πάντα σκοπὸν ἔχουσι νὰ μᾶς ὑψώσουσι, δυσκολώτερα φθάνουσι τὸν σκοπὸν τῶν τοῦτων, ὅταν ὄργανον μεταχειρίζονται τὴν εὐθυμίαν.

Αὕτη εἶναι ἡ ἀφορμὴ πού μιὰ κωμωδία, πολὺ δυσκολώτερα ἀπὸ τὸ δράμα, μπορεῖ ν' ἀνεβῆ τὴν κορυφὴν τῆς τέχνης.

Ἀλλὰ μήπως τὸ ἔργον τοῦ κ. Ξενοπούλου, εἶναι comédie, ὅπως αὐταρέσκως, βέβαια, θὰ τὸ ὀνομάξῃ ἑσὺ;

Ἡ «comédie» ὑπὸ τύπον εὐθυμον, μὲ κομμοὺς καὶ χαριτωμένους διαλόγους, προσπαθεῖ νὰ μᾶς δώσῃ νὰ αἰσθανθῶμεν βαθυτάτας συγκινήσεις. Ἡ comédie εἶναι ἡ νεωτέρα μορφή τοῦ παλαιοῦ, τραγικὰ σοβαροῦ δράματος. Χαμογελαῖ, δὲν γελαῖ, καὶ πίσω ἀπὸ τὸ χαμόγελο τῆς, κρύβεται μὲ ἀριστοκρατικωτάτην διάκρισιν ὁ πόνος. Σπαράζουσι λυγμοὶ φρικτότατοι μέσα σὲ χαμόγελα εὐγενικὰ. Σπᾶ ἡ ψυχὴ, μὲ χάριν λυγίζοντας. Χωρὶς φωνάς, χωρὶς χειρονομίας τραγικὰς, χωρὶς ἐμφωνήματα. Τέτοια μιὰ comédie, ἀπαρτηρήτα ἐπαίχθη, προχθές, εἰς τὴν Νέαν Σκηνὴν, ὁ «Poliche» τοῦ Bataille.

Ὁ «Πειρασμός» βέβαια τέτοια comédie δὲν εἶναι. Ἀλλὰ μήπως εἶναι φάρσα, λεπτὴ, δαντελλωτὴ, πολιτισμένη, σὰν τὰ ἑλαφρὰ, σκερτσόζικα κομμοτεχνήματα, τῆς φραντσέζικης ἐξυπνάδας;

Θὰ δῆτε:

Μιὰ δούλα, πολὺ ὁμορφὴ, ἡ Καλλιόπη, μπαίνει καμαριέρα στὸ σπίτι τοῦ Δρογκᾶ. Δυὸ μέρες μόλις περνοῦν, κ' ἡ κυρία τῆς, Πολυξένη Δρογκᾶ, μπαίνοντας ξαφνικὰ στὴν κάμερά τῆς, τὴν βρῖσκει ἀγκαλιασμένην μὲ τὸν ἄνδρα τῆς. Τὴν διώχνει καὶ τρέχει εὐθύς στοῦ πατέρα τῆς ἀποφασισμένη νὰ μὴ ξαναγυρῇ πιά στὸ σπίτι τῆς.

Φθάνει ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν πού ἡ ἀδελφὴ τῆς, ἡ Ἀγγέλα Παπαστάμου, ἐτοιμάζεται νὰ πάη στὸ Ζάπτεϊον νὰ βρῇ καμαριέραν. Αὐτὰ τὰ μαθαίνουσι εἰς τὴν πρώτην σκηνὴν ὅταν ἡ Ἀγγέλα μπαίνει νευρική, γιὰτὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ κουμπώσῃ τὸν μπουστο τῆς καὶ τοῦ κάκου παρακαλεῖ νὰ τὴν βοηθήσουσι, τότε τὸν ἀδελφόν τῆς τὸν Κρίτων, τότε τὸν ὑπηρέτην τῆς τὸν Κοσμᾶν.

Μπαίνει ἡ Πολυξένη κ' ἀρχίζουσι τὰ παραπόνα, καὶ τὰ κλάματα, αἱ συμβουλαὶ τῆς μητέρας Κλειῶς Γεωργιάδου, καὶ τὰ πειράγματα τῆς ἀδελφῆς. Ἐπὶ τέλους βγαίνουν μαζὶ αἱ δύο ἀδελφαὶ εἰς ἀναζητησὶν καμαριέρας.

Εὐθύς ὡς ἐφυγαν, ἔρχεται ἡ καμαριέρα πού ζητοῦσαν. Ἦτο φυσικὰ ἡ Καλλιόπη. Εἰς τὰς ἀνακριτικὰς ἐρωτήσεις τῆς κυρίας Κλειῶς, ἡ Καλλιόπη ἀπαντᾷ μὲ ὕφος ὀλωσδιόλου βλακῶδες: γίνεται δεκτὴ, καὶ τελειώνομεν μὲ τὴν συμβουλὴν τῆς κυρίας στὴν Καλλιόπη, νὰ δίδῃ ἓνα «σφάλιαρο» εἰς ὅποιον ἤθελε τὴν πειράξῃ. Καὶ παρελαύνουσι κατὰ σειρὰν ὅλοι οἱ ἄνδρες τοῦ σπιτιοῦ. Ξετρελλαινόνται μὲ τὴν ὁμορφίαν τῆς καμαριέρας, ἡ ὁποία κάθε πού θὰ βγῇ ἔξω ἡ κυρία, μεταμορφώνεται ἀπὸ ἀδέξια χωριατοπούλα, εἰς τετραπερασμένον δουλικό.

Τελειώνει ἡ πρώτη πράξις μὲ τὴν ἐπανάληψιν τῆς πρώτης σκηνῆς: τοῦ κουμπώματος. Μὲ τὴν σπουδαίαν ὁμως διαφορὰν, τώρα τὸ πουκαμισάκι εἶναι τῆς Καλλιόπης, πού τῆς τὸ ξεκουμπώσε, τραβώντας τὴν πρὸ ὀλίγου, ὁ Κρίτων. Ὁ Κοσμᾶς πάλιν προσκαλεῖται νὰ βοηθήσῃ, δὲν τὸ κατορθώνει πάλιν, πειράζει τὴν Καλλιόπην, γίνεται θόρυβος, τοῦ δίδει τὸν «σφάλιαρον» καὶ πέφτει ἡ αὐλαία.

Β' Πράξις. — Στρώσιμο τοῦ τραπεζιοῦ. Καθίζουσι ὅλοι στὸ τραπέζι, ἐξακολουθεῖ τὸ ζήτημα Δρογκᾶ, μέσα σὲ πολὺ συνηθισμένης γοργότητος διάλογον.

Ὁ Δρογκᾶς συμπιλιώνεται μὲ τὴν γυναῖκα του, καὶ μολονότι μαθαίνουσι ὅτι ἡ Καλλιόπη εἶναι ἡ περιφρημὴ καμαριέρα τῆς Πολυξένης, τὴν κρατοῦν, γιὰτὶ ὅλοι σκανδαλισμένοι ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν τῆς, τῆς βρῖσκουσι κ' ἀπὸ μίαν δικαιολογίαν. Ἀπ' ὅλους ὁ Νίκος Παπαστάμου ὁ ἄνδρας τῆς Ἀγγέλας, μένει ἀπαθής, πράγμα πού ἐξοργίζει τὴν γυναῖκα του, ἡ ὁποία τὸν λέει ἀκαλαίσθητον. Φέρνουσι τὸν καφέ, ὁ Νίκος καὶ ἡ Ἀγγέλα θὰ τὸν πιοῦν ἀπὸ ἓνα φλυτζάνι. Εἶναι αὐτὸ μιὰ συνήθεια παλαιᾶς τρυφερότητος. — Φεύγουσι ὅλοι, ἐκτὸς τῆς Ἀγγέλας καὶ τοῦ Νίκου πού γερνοῦντες στὸ ντιβάνι θὰ ἡσυχάσουσι λίγο. — Στὴ στιγμὴ ἀποκοιμᾶται ἡ Ἀγγέλα, κ' ὁ Νίκος, ὁ ἀπαθής, ρίχνεται τῆς δούλας μὲ προστυχότερον ἀπὸ τοὺς ἐπιλοίπους τρόπον. Ἀγενέστατα τῆς ὑπαινίσσεται τὴν χωριάτικην καταγωγὴν τῆς καὶ τὴν ἐρωτᾷ, ἂν στὸ χωριό τῆς ἔχουσι πετσοτεθήκες, καὶ τί τρῶνε. Κατόπιν τῆς λέει πῶς θὰ τῆς δώσῃ ἓνα ὠραῖο δαχτυλίδι, καὶ τελειώνομε μὲ τὸ γνωστὸν ἀλάνθαστον τέχνασμα: Σκοντάφτει ἡ Καλλιόπη, ρίχνει τὸν δίσκον, ξυπνᾷ ἡ Ἀγγέλα, ὁ Νίκος βρίζει, ἡ Ἀγγέλα θυμώνει μὲ τὸν ἀπότομον τρόπον τοῦ Νίκου, καὶ ἡ αὐλαία πέφτει.

Γ' Πράξις. — Σιδερώνα ἡ Καλλιόπη στὴν κάμερά τῆς κ' ἔρχεται ἡ Θεοδώρα, ἡ πλύστρα, νὰ τὴν καληνυχτίσῃ. Καλόγνωμη ἡ Καλλιόπη τῆς δίνει κεφτέδες καὶ πληροφορίες γιὰ τὸν χαρακτήρα τῆς: Τοὺς ξετρελλαίνει τοὺς ἄνδρες σ' ὅλα τὰ σπίτια πού πάει. Εἶνε πιά ἀπελπισμένη, κ' ἡ ζωὴ τῆς εἶναι βάσανο: τρία χρόνια πού-να καμαριέρα, οὔτε αὕτη δὲν ἔχει πόσα ἀφεντικά ἔχει ἀλλαγμένα. Κι' ὅλο γιὰ τὴν ἴδια ἀφορμὴ. Τὴν κυνηγοῦν: «Νᾶξερές πόσες φορὲς συχαίνομαι τῇ ζωῇ μου, πόσες φορὲς κλαίω μονάχη μου, τί εἶμαι ἐγὼ, λέω, νὰ μὲ κάνουν ἔτσι; γιὰτὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ ζήσω μὴ στιγμὴ ἡσυχῆ. Ἄ, εἶναι ἀπελπισία!

Καὶ ἀμέσως παρακάτω: «Ὅλοι οἱ ἄντρες γέροι καὶ νεοί, στὰ πόδια μου! Τοὺς σέρνω ἀπὸ τὴ μῦτη, τοὺς κἀνω ὅτι θέλω. . . . Φέρνω τὰ σπίτια ἄνω-κάτω. Ἀπὸ τὴ σοφίτα, ὡς τὰ ὑπόγεια. Ἐ, δὲν εἶναι μικρὸ κυρὰ Θεοδώρα». Ἐπειτα ἔχει καὶ δῶρα. Χίλια πράγματα. Τὰ δέχεται. Γιατὶ ὄχι; . . . Ὅμως, ὡς ἐκεῖ καὶ μὴ παρῆκε. Ἐχει βάλει καρφίτσες παντοῦ. Ὁ Δρογκᾶς, ὅλο ἀπόξω τριγυρίζει. Ὁ γέρος-κύριος, ὁ Κρίτων, ὁ Νίκος καὶ αὐτὸς ἀκόμα ὁ Κοσμᾶς. Μὰ ἐκεῖνη ἀγαπᾷ τὸν Μητσο, τὸν σκαπανέα. Θὰ τὸν πάρῃ αὐτόν. Ἄ ὅτι ἡ Καλλιόπη λέει, δὲν ξελέει. Τώρα, ἀποδῶ ὡς τὸ τέλος

ἀρχίζει ἡ παρέλασις: Ἄνοιγκλει ἡ πόρτα, μπαινοβγαίνουν ἀκατάπανστα, πότε ὁ ἓνας πότε ὁ ἄλλος, ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἴδια πράγματα, λέγονται τὰ ἴδια λόγια, καὶ τελειώνει καὶ ἡ τρίτη πράξις, μετὰ τὴν ἀηδία τῆς Ἀγγέλας, ἡ ὁποία συλλαμβάνουσα τὸν σύζυγον καὶ τὸν Νίκον στὴν κάμερα τῆς Καλλιόπης, ἐπαναλαμβάνει, τὴν τόσο ἀλλόκοτον φράσιν τῆς ἀδελφῆς τῆς: «Πολυξένη μου, ἔτσι τώρα κ' ἐγώ, αἰσθάνομαι τόση ἀηδία, σὰν νὰ κατάπια μιὰ σαῦρα». Καὶ πέφτει ἡ αὐλαία.

Δ' Πράξις. — Ἡ Ἀγγέλα μελαγχολικῆ ἔξοφλεῖ τὴν Καλλιόπην καὶ τῆς λέει νὰ φύγῃ. Ἡ Καλλιόπη ἐδῶ φθάνει εἰς τὴν αὐταπάρησιν. Λέει πὺς τάχατε, αὐτὴ ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Νίκον τὸ δαχτυλίδι. Ἡ Ἀγγέλα συγκινεῖται. Φεύγει ἡ Καλλιόπη κ' ἔρχεται ἡ Πολυξένη, κ' ἀρχίζουν τὰ ἴδια μὲν καὶ τὰ ἀπαράλλαχτα λόγια τῆς πρώτης πράξεως, ἀλλὰ μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ ὄχι ἡ Ἀγγέλα, ἀλλὰ ἡ Πολυξένη φιλοσοφεῖ, καὶ θυμῶναι ὄχι ἡ Πολυξένη ἀλλὰ ἡ Ἀγγέλα. Ἔρχεται ἡ μητέρα, καὶ ξαναλέει κ' αὐτὴ ὅσα εἶπε εἰς τὴν πρώτην πράξιν. Τότε εἰς τὴν Πολυξένην, τώρα εἰς τὴν Ἀγγέλαν. Καὶ εἰς ἐκείνην ὁ Μενέλαος ἔκαμε τὰ ἴδια ἄλλοτε. Ἀλλὰ αὐτὴ ἐπειδὴ ἦταν «ὑπὲρ τοῦ ρεζιλέματος» δὲν τὸν ἐχώρισε ἀλλὰ τὸν ἐρεζιλέψε, κ' ἀπὸ τότε γίνηκε ὁ πῶς πιστὸς σύζυγος τοῦ κόσμου. Μένει μόνον ἡ Ἀγγέλα, καὶ τὴν πιάνει πονόδοντος, ἔρχεται ὁ Νίκος, καὶ μετὰ τὴν μέθοδον τοῦ καφέ — συμφιλιώνονται. Καὶ τελειώνει ἡ πράξις, μετὰ τὸ πιστοποιητικὸν καλῆς διαγωγῆς ποῦ δίδουν στὴν Καλλιόπην, ἡ ὁποία δὲν κρατιέται ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς, βλέποντας τὸ συμφιλιωμένον ἀνδρόγυνον. «Ἄ, τί χαρὰ μου, τὰ φτιάσετε κυρία; Πέρασαν ὅλα; Δόξα σοι ὁ Θεός! Μιὰ πέτρα μου βγαίνει ἀπὸ τὸ στήθος (κλαίει). Γιατί ἐγὼ ἀγάπησα τὸ σπῆτι σας».

Παίρνει τὸ πιστοποιητικὸν, κρυφὰ ὑποσχομένη στὸν Νίκον πὺς . . . θὰ τοῦ πῆ τὴν καινούργια τῆς διεύθυνσι. Καὶ κλεῖ ἡ αὐλαία.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον τοῦ κ. Ξενοπούλου. Καμιὰ πνοὴ πρωτοτυπίας κ' ἐξυπνάδας. Σκηναὶ μονότροπα ἐπαναλαμβανόμενα, γεμάταις ἀπὸ πολυειπωμένα ἀστεῖα κ' ἀπὸ κόλπα, ποῦ χίλιες φορές ἀκούσαμε καὶ ξανακούσαμε, κ' ἔχομε πιά βαρεθῆ εἰς τὰς λαϊκὰς «κωμωδίας» τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Τίποτε νὰ μὴ προσθέσῃ; Τὰ ἴδια καὶ τ' ἀπαράλλαχτα: ὁ σκαπανέας καὶ οἱ κεφτέδες, οἱ τοιμπιές καὶ οἱ καρφίτσες, τὰ σκοντάματα μετὰ τοὺς δίσκους καὶ τὰ φταρνίσματα, οἱ σφάλιαροι καὶ ὅλα τὰ ἐπίλοιπα κόλπα καὶ ἀστεῖα τῆς «Συζύγου τοῦ Λουλουδάκη» τῆς «Νυχτερινῆς συνεντεύξεως» κτλ. κτλ.

Ἴσως ἀκόμα τὸ ἔργον τοῦ κυρίου Ξενοπούλου νὰ μᾶς ὑπενθυμίξῃ μερικὰς ὡραίας ταινίας τοῦ κινηματογράφου.

Εἶναι ἀλήθεια θλιβερωτάτη τόση ἔλλειψις πρωτοτυπίας. Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! ὑπάρχουν τόσοι τύποι τσαχτινικοὶ, ἐξυπνοὶ καὶ χαριτωμένοι, ποῦ εἶναι ἀνεξήγητον πὺς, μιὰ ἀπὸ τίς κορυφές τῆς φιλολογικῆς μᾶς ζωῆς, κατάρθωσε νὰ συλλάβῃ ἓνα τόσο μικρόπνοον τύπον, θέλοντας νὰ περικλείσῃ μέσα σ' αὐτόν, τὸ ὅτι με δικαιολογημένην ἀξίωσιν θὰ ἐζητοῦμεν ἀπὸ τὸν τόσον ἀπαιτητικὸν του τίτλον.

Ἐπεμείναμεν περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι ἀξίζει, εἰς τὴν κριτικὴν μᾶς φάρας. Καὶ τὸ ἐκάμαμεν διότι, ἡ ἀσημαντὴ αὐτὴ ἀφορμὴ μᾶς φάνηκε πολὺ χαρακτηριστικὴ δι' ὅλην τὴν ἐποχὴν μᾶς: διὰ τὴν mentalité τῶν «λογίων» μᾶς, διὰ τὴν σύγχυσιν ποῦ ἐπικρατεῖ στὰ μυαλά μᾶς καὶ τίποτε σαφὲς καθαρὸν φωτεινογραμμένον δὲν μποροῦν νὰ διακρίνουν.

Ἡ πρωτεῖκὴ ψυχὴ τῶν συγγραφέων μᾶς παίρνει ὅλα τὰ σχήματα τὰ ἐρμαφρόδιτα καὶ ὅλα τὰ χρώματα τοῦ ἀρλεκίνου. Κανένας δὲν ξέρει διὰ τί εἶναι πλασμένος, γράφει ἀνάκατα καὶ παρατάρα, διηγήματα, κριτικὰς,

κωμωδίας, δράματα, φάρσες, ἐπιθεωρήσεις, ἀναγνώσματα καὶ χρονογραφήματα. Ὅπως παντοῦ, ἔτσι καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν μᾶς, ἡ αὐτοεπίγνωσις καὶ ἡ πειθαρχία μᾶς λείπει. Δὲν ἤξερομεν μήτε τί εἴμεθα, μήτε τί, σύμφωνα μετὰ τὸ τί εἴμεθα, χρέος ἔχομεν νὰ κάμωμεν.